

Évtizedek az egyházi könyvtárak szolgálatában

Interjú Gy. Molnár Kerstin papír- és könyvrestaurátorral

Kedves Kerstin! Most már több évtizede vagy a restaurátori pályán. Hogyan talált rád ez a hivatás, mi indított el ezen az úton téged?

A gimnázium után mindenképpen tovább akartam tanulni, de egy olyan képzést választottam, amiről egy idő után kiderült számomra, hogy nem nekem való, de még nem tudtam, hogyan tovább. Amikor harmadéves voltam, akkora már kirajzolódott, mi is érdekel igazán. Az édesapám festőművész és grafikusművész volt, édesanyám pedig könyvtárosnak tanult.

Kikristályosodott bennem, hogy semmiképpen nem akarok alkotóművész lenni, hanem valami olyasmivel foglalkoznék, aminek vannak keretei. Mivel a könyv szeretete, illetve az esztétikum, szépség iránti érzékenység mindig is bennem volt. 1986-ban adódott egy pályázati lehetőség, hogy az Országos Széchényi Könyvtárban induló restaurátor képzésen részt vegyek, amely kifejezetten az egyházi könyvtárak, illetve egyházi iskolai könyvtárak állományainak restaurálása céljából indul. Jelentkeztem, fel is vettek.

Tizenheten kezdtük el a képzést az Országos Széchényi Könyvtár keretein belül. Az elméletben megtanult ismereteket folyamatosan begyakoroltuk az annak megfelelő papír alapú tárgyakon. Kezdetben brosrákon, aprónyomtatványokon, majd szép lassan eljutottunk a kapcsos fatáblás nagy könyvekig, illetve a pergamen oklevelekig, és óriási térképlapokig.

Tanulmányaink kezdetén, az első évben csak könyveket kötöttünk. Ez azt jelentette, hogy akár otthonról hozott, szétesett könyvet, vagy antikváriumban vásárolt köteteket szedtünk szét, majd újra fűztük, bekötöttük.

A lényeg az volt, hogy minél jobban rögzüljön bennünk, hogy áll össze egy könyv, hogyan is jönnek az ívek, hogy vannak az ívjelzetek, hogy kell előzetket csinálni, hogyan fűzzük fel. Először csak szalagra fűztük, arra is figyeltünk, hogy tegyük ezt úgy, hogy szép legyen a metszésnél. A képzés során szép lassan megismerkedtünk a szerkezeti elemekkel, a restaurálás lehetőségeivel. Ezen kívül művészettörténetet, könyvtörténetet, kémiát is tanultunk. A restaurálást gyakorlatban Simon Imolától tanultuk. Ő volt a tanárunk, a mesterünk, akitől megtanultuk a szakma szeretetét. Az ő mentorálásával szereztük meg a következő 10 évben azt a biztonságérzetet, hogy később is magabiztosan döntsünk arról, hogy egy munkához hogyan kezdjünk hozzá, vagy mit gondoljunk róla.

Mivel mi a tanulmányaink során is főleg az egyházi könyvtárak állományával foglalkoztunk, miután végeztünk, és a pályázati lehetőségek is megnyíltak, a kilencvenes évektől az egyházi könyvtáraknak, levéltáraknak sokat dolgoztunk.

Ha jól emlékszem, te az OSZK restauráló műhelyében dolgoztál kezdetben...

Nem a Várban volt a műhely, hanem Rákospalotán, a Régi Főti úti zsinagóga épületében, ahol akkor rajtunk kívül a Fölöspéldány raktár volt. Mi az emeleten kaptunk helyet, ott építették ki a műhelyt a Soros Alapítvány anyagi támogatásával. 2000-ig az OSZK része voltunk, onnantól önálló vállalkozást indítottunk Simon Imola vezetésével.

Az évtizedek során mindvégig egyházi könyvtárak állományának restaurálása volt a fő profil?

Igen. A könyvtári kötetek mellett papír alapú dokumentumokat is restauráltunk, mint levelek, iratok, oklevelek. Az egyházi levéltáraknak is nagyon sokat dolgoztunk.

Munkásságod során mik voltak az igazán nagy kihívások, akár szakmailag, akár technikai megoldások szempontjából?

A nagy kihívások elsősorban mindig abból származtak, hogy ha az anyag nagyon sérült volt, nagyon penészes, vagy éppen rovar rágta volt, hiszen ezek a kötetek hosszú évtizedeken át nem megfelelő állapotban voltak tárolva. Volt olyan kötet is, amelyet háborús repesz roncsolt szét. Elméletben tudod, hogy mit, hogy kell megcsinálni, de minden egyes könyv más és más, meg a papír is más és más, vagy éppen a pergamen, a bőr is. Azt tudjuk, hogy mit kell létrehozni, restaurálni, de a nagy izgalom abban van, hogy én azt hogyan tudom úgy megcsinálni, hogy azt ő is, az anyag is akarja, amit én, mivel ezek még mind élő anyagok. A rost már nem a növényben van, és a bőr sem az állaton, de attól azért az még dolgozik.

A fa is tud dolgozni, nedvességet felvenni, kiszáradni. A kihívás abban áll, hogyan tudok az anyagokkal úgy dolgozni, hogy az pontosan úgy reagáljon, ami nekünk, illetve ami a könyv szempontjából majd jó lesz.

A munka során mi az, ami igazán örömet jelent? A sikerélmény milyen módon jelentkezik a szakmai tevékenység során?

Nekem az igazi öröm az, hogy a könyv szép lesz, jó lesz. Ha végeredményt szemlélem, akkor az nekem már öröm. Ha valami a véleményem szerint még nem az igazi, akkor inkább azt még visszabontom, újra csinálom. Esztétikailag is szép lesz egy-egy kötet, és örömet ad. Ez kézi munka, sokszor komoly fizikai munka is, ebben is megtalálom magamat.

Gondolom az is jó visszajelzés számodra, amikor személyesen visszaviszed a kész munkákat, dokumentumokat a megrendelőnek, és látod, hogy elégedettek a munkáddal...

Persze, mert értékeli, amit csináltam, csináltunk. Ez tényleg egy jó érzés.

Változott-e valamilyen módon a szemlélet az elmúlt 40 év során a restaurátori szakmában? Mi az álláspont például a csonka kötetek kiegészítésével kapcsolatban?

Olyan eset volt, hogy a megrendelő számukra fontos kötet címlapját, vagy néhány oldalát pótoltuk. De azt mindig jelezni is kell, hogy az a könyv hiányos volt, és ki lett egészítve. Egyébként mi tényleg csak a hordozót egészítjük ki, ennyiben más ez a tevékenység, mint például egy festmény restaurátor esetében. A papírt, a pergament, a bőrt, a fatáblát, kiegészítjük, de természetesen a szöveget mi nem egészítjük ki, azt majd a kutatók kikutatják.

A restaurátori szemléletben leginkább a kémiai anyagok felhasználásához való viszonyulás változott. Tanulmányaink során sokkal több vegyszert használtunk, manapság a felhasználás egyre inkább a természetesebb anyagok alkalmazásának irányába tart. Korábban sokkal inkább bevett eljárás volt a papírfehérítés. A fehérítési eljárások viszont a már amúgy is roncsolódott rostokat tovább roncsolják, és éppen ezért mérlegeljük, hogy ha még olvasható a szöveg, akkor inkább nem fehérítjük. Amúgy a restaurálásnál alapelv, hogy minden folyamatot vissza lehessen bontani, tehát például csak olyan ragasztókat, védőanyagokat használhatunk, ami visszaoldható, leginkább vízben.

Hogyan látod a szakmád jelenét és jövőjét?

A 2008-as világgazdasági válság 2010 körül érte el a kulturális szférát, akkor nagyon sok restaurátor hagyta el a pályát, akkoriban a kulturális intézmények a könyvkötőt és a restaurátort küldték el először. Akik ekkor szakítottak a restaurátori pályafutással, már nem tértek vissza. Ezután volt körülbelül 10 év, amikor a restaurátorképzés is szünetelt, ami szerintem túl sok idő, egy generáció esett ki. A közelmúltban szerencsére újraindult a képzés, így remélem, lesz utánpótlás.

Akkor van remény, hogy fiatalok, újabb generációk látnak majd fantáziát ebben a munkában?

Akinek van erre affinitása, annak lesz lehetősége rá, hogy ezt tanulja. Nem ez a szakma húzza a gazdaságot, nem is ez fogja a gödörből kirántani, de lesz létjogosultsága, mert romos könyv mindig lesz. Most már egy 19. századi könyv is réginek számít. Nagyon szép követni azt, ahogy a századok előrehaladtával változik is a könyv, mérete, formája, díszítése.

Véleményed szerint mik azok a képességek, amelyekre szüksége lehet annak, aki ezt a pályát választja?

Szerintem monotóniatűrő, kudarcűrő képesség nagyon kell, mert nem biztos, hogy elsőre minden sikerül. Ezentúl fontos esztétikum iránti érzék, az igényesség, hogy a restaurátor mindig akarja, hogy az a munka szép is legyen. Jó is legyen, és szép is, a kettő együtt.

Említetted, hogy augusztusban Kalocsán, az érseki könyvtárban végeztetek restaurálási munkát. Ez milyen keretek között zajlott?

Annak idején, amikor pályázati pénzből dolgoztunk, egyedi restaurálás és helyszíni állományvédelem is zajlott. Ennek keretében nagyon sok könyvtárban voltunk, nagyon izgalmas időszak volt. Nyaranként egy vagy két hétre elmentünk egy adott könyvtárba, a kijelölt polcokról levettük a könyveket, mindent leporszívóztuk, letörölgettük, portalanítottuk, a bőrt áttöröltük bőrtisztítóval, aztán ha voltak rajta egyszerűbb szakadások, akkor azokat megtámasztottuk, kiegészítettük, vagy pótlásokat készítettünk, majd konzerváltuk, végül átfényesítettük, és visszaraktuk a polcra. Közben mindent dokumentáltunk és felírtuk, ha olyan kötetet találtunk, amelynek a sérülései már műhelymunkát igényel. Számos könyvtárban jártunk, nagyon más és jó élmény ott, a könyvespolcok között dolgozni. Így jutottunk el annak idején Kalocsára is. A program már rég kifutott, de egy-két helyszínt utána is vállaltunk. Idén nyáron már csak Kalocsára és Egerbe mentünk.

Van-e esetleg olyan általad restaurált kötet, amelyre szívesen emlékszel vissza, amely munkádra különösen büszke vagy?

Ilyet azért nem tudok kiemelni, mert az ősnymtatványok másképp szépek, mint például egy bársony kötet, vagy mint egy pecsétellátott, pergamen oklevél. Mindegyik másképp szép.

Nyilván, ahogy az időben megyünk visszafelé, a könyv az egy értéktárgy is volt, mutatta a gazdagságot is, és akkor annak elkészítésébe mindent beleadtak, hogy az szép legyen. A kötet ugyanúgy a készítő keze nyomát hordozza, ahogy a mienkét is valamilyen mértékben.

Az interjút készítette
SCHILDE RENÉ
 Dunántúli Református Egyházkerület
 Könyvtára